

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ (ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ 2026)

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α.** Φεντερασιόν
- β.** Ομάδα Ιαπόνων
- γ.** Φροντιστήριο της Τραπεζούντας

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α. Η Φεντερασιόν ήταν η μεγάλη πολυεθνική εργατική οργάνωση της Θεσσαλονίκης. Η ενσωμάτωση της πόλης στην Ελλάδα, μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους, υπήρξε σημαντική για την ανάπτυξη του εργατικού κινήματος, καθώς η Θεσσαλονίκη διέθετε αξιόλογο βιομηχανικό υπόβαθρο και έντονο κοσμοπολίτικο χαρακτήρα. Πρωτεργάτες της Φεντερασιόν ήταν σοσιαλιστές που προέρχονταν από την εβραϊκή κοινότητα της πόλης, η οποία ήταν ιδιαίτερα δεκτική στις νέες ιδέες. Η οργάνωση αποτέλεσε σημαντικό δίαυλο για τη διάδοση της σοσιαλιστικής και εργατικής ιδεολογίας στην Ελλάδα.

β. Η Ομάδα των Ιαπόνων ήταν κοινοβουλευτική ομάδα και πολιτικό μόρφωμα υπό τον Δημήτριο Γούναρη, η οποία ιδρύθηκε το 1906. Αποτέλεσε το μοναδικό ουσιαστικά νέο πολιτικό στοιχείο που εμφανίστηκε έως το 1909. Στο επίκεντρο της κριτικής της βρισκόταν η αδυναμία του πολιτικού συστήματος να προσαρμοστεί στις εξελίξεις της κοινωνίας. Ωστόσο, η ομάδα δεν κατόρθωσε να επιβιώσει πολιτικά και διαλύθηκε το 1908.

γ. Το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας ιδρύθηκε το 1682 από τον μεγάλο Τραπεζούντιο δάσκαλο του Γένους Σεβαστό Κυμινήτη. Παρά τις αντιξοότητες, εξακολούθησε να λειτουργεί έως το 1922. Η συμβολή του υπήρξε ιδιαίτερα σημαντική, καθώς συνέβαλε στην πνευματική και ηθική ανάπλαση των Ελληνοποντίων και στην ανάπτυξη της εθνικής τους συνείδησης.

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πληροφορία και δίπλα του τη λέξη **Σωστό**, αν η πληροφορία είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πληροφορία είναι λανθασμένη :

- α. Η πιο γνωστή περιοχή μεταλλευτικής δραστηριότητας στην Ελλάδα κατά τον 19ο αιώνα υπήρξε, όπως και στην αρχαιότητα, το Λαύριο.
- β. Αρχηγός του γαλλικού κόμματος ήταν ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος.
- γ. Η Σύμβαση της Λοζάνης (30 Ιανουαρίου 1923) προέβλεπε την υποχρεωτική ανταλλαγή μεταξύ των Ελλήνων Ορθοδόξων κατοίκων της Τουρκίας και των Μουσουλμάνων κατοίκων της Ελλάδας.
- δ. Κατά την Αρμοστεία του Αλέξανδρου Ζαΐμη (1906 -1908) οργανώθηκε για πρώτη φορά η Πολιτοφυλακή της Κρήτης.
- ε. Στο Συνέδριο Ειρήνης στο Παρίσι, ο Βενιζέλος συμπεριέλαβε τον Πόντο στον φάκελο των ελληνικών διεκδικήσεων.

Μονάδες 15

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α. Σωστό.

Η πιο γνωστή περιοχή μεταλλευτικής δραστηριότητας κατά τον 19ο αιώνα ήταν πράγματι το Λαύριο, όπως και στην αρχαιότητα.

β. Λάθος.

Αρχηγός του γαλλικού κόμματος ήταν ο Ιωάννης Κωλέττης, όχι ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος. Ο Μαυροκορδάτος συνδεόταν με το αγγλικό κόμμα.

γ. Σωστό.

Η ελληνοτουρκική Σύμβαση της Λοζάνης της 30ής Ιανουαρίου 1923 προέβλεπε την υποχρεωτική ανταλλαγή των Ελλήνων Ορθοδόξων κατοίκων της Τουρκίας και των Μουσουλμάνων κατοίκων της Ελλάδας. Προσοχή! Το βιβλίο αναφέρει και τις γνωστές εξαιρέσεις, αλλά αυτές δεν καθιστούν λανθασμένη τη διατύπωση της πρότασης.

δ. Σωστό.

Κατά την Αρμοστεία του Αλέξανδρου Ζαΐμη οργανώθηκε το 1907 για πρώτη φορά η Πολιτοφυλακή της Κρήτης, δηλαδή ο πρώτος στρατός του νησιού.

ε. Λάθος.

Στο Συνέδριο Ειρήνης του Παρισιού ο Βενιζέλος δεν συμπεριέλαβε τον Πόντο στον φάκελο των ελληνικών διεκδικήσεων. Αντίθετα, ύστερα από πιέσεις των συμμαχικών δυνάμεων, συμφώνησε να παραχωρηθεί η περιοχή στην υπό ίδρυση Αρμενική Δημοκρατία.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Β1

Ποια ήταν τα βασικά χαρακτηριστικά του ραλλικού κόμματος;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Το ραλλικό κόμμα ανήκε στα αντιβενιζελικά κόμματα και εξέφραζε μία σαφώς αντίθετη στάση απέναντι στον εκσυγχρονισμό. Αντιτασσόταν στην ισχυρή εκτελεστική εξουσία, όπως αυτή είχε διαμορφωθεί στα τέλη του 19ου αιώνα και όπως την απαιτούσε η μεταρρυθμιστική πολιτική των Φιλελευθέρων. Αντίθετα, υποστήριζε ότι το Κοινοβούλιο έπρεπε να κατέχει ισχυρή θέση στο πολιτικό σύστημα. Παράλληλα, έβλεπε στο πρόσωπο του βασιλιά το σύμβολο της εθνικής ενότητας, η οποία υπερέβαινε τα σύνορα του ελληνικού κράτους.

Ως προς την κοινωνική του βάση, απευθυνόταν κυρίως στα μεσαία και κατώτερα στρώματα των πόλεων, καθώς και στους μικροκαλλιεργητές, σε αντίθεση με την οικονομική πολιτική των Φιλελευθέρων, η οποία φαινόταν να ευνοεί περισσότερο τα ανώτερα αστικά στρώματα. Το κόμμα ζητούσε ενίσχυση της παραγωγής και αύξηση των θέσεων εργασίας, ώστε η οικονομική ανάπτυξη να εξασφαλίσει πόρους για τους εξοπλισμούς και, παράλληλα, να καταπολεμηθούν η διαφθορά και η κομματική πατρωνία. Ωστόσο, παρά τις επιμέρους αυτές επιδιώξεις, δεν διέθετε συγκροτημένο πρόγραμμα οικονομικής ανάπτυξης.¹

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Β2

Ποιες μεγάλες επενδύσεις έγιναν στην Ελλάδα μετά το τέλος του Μικρασιατικού πολέμου;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Οι συνέπειες του Μικρασιατικού πολέμου προκάλεσαν ραγδαίες μεταβολές στην ελληνική κοινωνία και ανέδειξαν επιτακτικά την ανάγκη για σημαντικές επενδύσεις στις υποδομές της χώρας. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Αθήνας: με την εγκατάσταση των προσφύγων, το

¹ Σχολικό βιβλίο, σ. 92.

πολεοδομικό της συγκρότημα ξεπέρασε το ένα εκατομμύριο κατοίκους, με αποτέλεσμα το παλαιό Αδριάνειο Υδραγωγείο να μην επαρκεί πλέον για την ύδρευση της πρωτεύουσας.

Για την αντιμετώπιση του προβλήματος, το 1925 η αμερικανική εταιρεία ΟΥΛΕΝ ανέλαβε την κατασκευή του φράγματος και της τεχνητής λίμνης του Μαραθώνα. Την ίδια περίπου περίοδο, η βρετανική εταιρεία ΠΑΟΥΕΡ ανέλαβε την εγκατάσταση μονάδων παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος στην Αθήνα και τη δημιουργία ενός σύγχρονου δικτύου αστικών συγκοινωνιών, το οποίο βασιζόταν σε ηλεκτροκίνητα τραμ και λεωφορεία.

Παράλληλα, γερμανικές εταιρείες πραγματοποίησαν επενδύσεις στο τηλεφωνικό δίκτυο, ενώ έργα έγιναν και στο οδικό δίκτυο και στη διευθέτηση των χειμάρρων της Αττικής, οι οποίοι μέχρι τότε προκαλούσαν συχνά πλημμύρες και καταστροφές. Αντίστοιχες παρεμβάσεις πραγματοποιήθηκαν και στην υπόλοιπη χώρα, κυρίως με εγχειοβελτιωτικά έργα, τα οποία συνέβαλαν στην αύξηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων.²

Μονάδες 15

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφέρετε:

α. *κάτω από ποιες συνθήκες ιδρύθηκε η Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ) (μονάδες 10) και*

β. *ποια μέσα διέθεσε στην ΕΑΠ η ελληνική κυβέρνηση για την αποκατάσταση των προσφύγων. (μονάδες 15)*

Μονάδες 25

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α. Η ίδρυση της Επιτροπής Αποκαταστάσεως Προσφύγων υπήρξε άμεση συνέπεια της κλίμακας που είχε λάβει το προσφυγικό πρόβλημα μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή. Η ελληνική κυβέρνηση κλήθηκε να αντιμετωπίσει ταυτόχρονα την περίθαλψη, τη στέγαση και, κυρίως, την οριστική αποκατάσταση ενός εξαιρετικά μεγάλου προσφυγικού πληθυσμού, ένα έργο που

² Σχολικό βιβλίο, σ. 53.

υπερέβαινε τις οικονομικές και διοικητικές δυνατότητες του κράτους. Για τον λόγο αυτό προσέφυγε στην Κοινωνία των Εθνών, ζητώντας τη συνδρομή της.

Η παρέμβαση της ΚΤΕ συνδέθηκε άμεσα με την ανάγκη εξασφάλισης εξωτερικής χρηματοδότησης. Η έκταση των αναγκών ήταν τέτοια, ώστε η συνέχιση της αποκατάστασης δεν μπορούσε πλέον να στηριχθεί μόνο στους κρατικούς πόρους, στις ιδιωτικές προσφορές και στη βοήθεια οργανώσεων, όπως ο Αμερικανικός Ερυθρός Σταυρός. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, τον Σεπτέμβριο του 1923 ιδρύθηκε, με πρωτοβουλία της Κοινωνίας των Εθνών, η Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων, ως αυτόνομος οργανισμός με πλήρη νομική υπόσταση και έδρα την Αθήνα. Η συγκρότησή της στηρίχθηκε στο Πρωτόκολλο της Γενεύης της 28ης Σεπτεμβρίου 1923, ενώ η σύνθεση της διοίκησής της, δύο Έλληνες και δύο ξένοι εκπρόσωποι, αποτύπωνε και τον διεθνή χαρακτήρα της αποστολής της. Πρώτος πρόεδρος της ορίστηκε ο Henry Morgenthau. Βασικός της στόχος ήταν πλέον όχι η προσωρινή ανακούφιση των προσφύγων, αλλά η παραγωγική απασχόληση και η οριστική στέγασή τους.³

β. Για να μπορέσει η ΕΑΠ να μετατρέψει την αποκατάσταση από πρόθεση σε οργανωμένη πολιτική, η ελληνική κυβέρνηση της παραχώρησε ένα ευρύ σύνολο πόρων. Σημαντικότερο από αυτά ήταν η γη: ιδιοκτησίες Τούρκων ανταλλαξιμών και Βουλγάρων που είχαν εγκαταλείψει την Ελλάδα, δημόσια κτήματα, εκτάσεις που είχαν απαλλοτριωθεί στο πλαίσιο της αγροτικής μεταρρύθμισης και μοναστηριακή γη. Το σύνολο αυτών των εκτάσεων υπολογίζεται σε πάνω από 8.000.000 στρέμματα, και από αυτά τα 5.000.000 στρέμματα ήταν δημόσιες γαίες, απαλλοτριωμένες εκτάσεις και πρώην μουσουλμανικές (τουρκικές) ιδιοκτησίες.

Παράλληλα, το κράτος διέθεσε στην ΕΑΠ τα ποσά από τα δύο εξωτερικά δάνεια του 1924 και του 1928, οικοπέδα μέσα ή γύρω από τις πόλεις για τη δημιουργία αστικών συνοικισμών, καθώς και το αναγκαίο τεχνικό και διοικητικό προσωπικό από τα αρμόδια υπουργεία. Με τον τρόπο αυτό η ΕΑΠ απέκτησε όχι μόνο χρηματοδότηση, αλλά και τη γη, το ανθρώπινο δυναμικό και τις υποδομές που ήταν απαραίτητα για να οργανωθεί συστηματικά η προσφυγική αποκατάσταση.⁴

ΘΕΜΑ Δ1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε στη διαφωνία Βενιζέλου - Πρίγκιπα Γεωργίου σχετικά με τη διαχείριση του εθνικού ζητήματος της ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα και στον τρόπο με τον οποίο η διαφωνία αυτή έλαβε τη μορφή προσωπικής αντιπαράθεσης.

³ Σχολικό βιβλίο, σ. 153· Κείμενα Α και Β.

⁴ Σχολικό βιβλίο, σ. 153· Κείμενο Β, με συμπληρωματική αξιοποίηση του Κειμένου Α.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η διαφωνία ανάμεσα στον Ελευθέριο Βενιζέλο και τον Πρίγκιπα Γεώργιο εκδηλώθηκε γύρω από το κρίσιμότερο ζήτημα της Κρητικής Πολιτείας: τη διαχείριση του εθνικού αιτήματος για την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα. Η ουσία της αντιπαράθεσης δεν βρισκόταν στον τελικό στόχο, τον οποίο συμφερίζονταν και οι δύο, αλλά στον τρόπο και στον χρόνο με τον οποίο αυτός μπορούσε να επιτευχθεί.

Ο Γεώργιος πίστευε ότι η λύση του Κρητικού Ζητήματος θα ωρίμαζε μέσα από συνεχείς παραστάσεις και υπομνήματα προς τις Μεγάλες Δυνάμεις. Ο Βενιζέλος, αντίθετα, αντιμετώπιζε τη διεθνή πραγματικότητα περισσότερο σταδιακά: θεωρούσε ανέφικτη την άμεση ένωση και υποστήριζε την πολιτική των βαθμιαίων κατακτήσεων. Πρώτο ουσιαστικό βήμα θα ήταν, κατά την άποψή του, η απομάκρυνση των ξένων στρατευμάτων από τις κρητικές πόλεις και η αντικατάστασή τους από εγχώρια πολιτοφυλακή με Έλληνες αξιωματικούς. Η θέση αυτή αποκτά μεγαλύτερο βάθος από τις πηγές. Ήδη από το καλοκαίρι του 1900 ο Βενιζέλος είχε εκτιμήσει ότι η άμεση ένωση ήταν αδύνατη και ότι η παρατεταμένη διατήρηση του καθεστώτος της Αρμοστείας δεν έφερνε την Κρήτη εγγύτερα στον εθνικό στόχο· αντίθετα, διατηρούσε το νησί εξαρτημένο από τις αποφάσεις και τα αντικρουόμενα συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων. Για τον ίδιο, λοιπόν, η ολοκλήρωση της αυτονομίας δεν αποτελούσε εγκατάλειψη της ένωσης αλλά ενδιάμεσο πολιτικό στάδιο προς αυτήν, καθώς θα ενίσχυε στην πράξη την αυτονόμηση της Κρήτης από τη διεθνή κηδεμονία.

Η στάση του Πρίγκιπα ήταν διαφορετική και για λόγους που δεν περιορίζονταν μόνο στη διπλωματική τακτική. Ο Γεώργιος δεν επιθυμούσε έναν συνταγματικό περιορισμό των εξουσιών του, ενώ θεωρούσε τη διεθνή διαχείριση του Κρητικού Ζητήματος προνομιακό πεδίο της δυναστείας. Παράλληλα, φοβόταν ότι η αποδοχή μιας πληρέστερης αυτονομίας θα μπορούσε να εκληφθεί από τις Μεγάλες Δυνάμεις ως ένδειξη ότι ένα μέρος των Κρητών αποδεχόταν την αυτόνομη πολιτεία ως οριστική λύση. Ακριβώς σε αυτό το σημείο η πολιτική διαφωνία μετατράπηκε σε σύγκρουση για την ίδια τη νομιμοποίηση της διαχείρισης του εθνικού ζητήματος. Ο Βενιζέλος αρνήθηκε ρητά να αναγνωρίσει στον Πρίγκιπα το δικαίωμα να αποφασίζει μόνος του για την εθνική πολιτική της Κρήτης. Η αντιπαράθεση, επομένως, έπαυε να αφορά αποκλειστικά δύο διαφορετικές στρατηγικές και προσέλαβε προσωπικό χαρακτήρα. Άνθρωποι του περιβάλλοντος του Γεωργίου διοχέτευαν στις αθηναϊκές εφημερίδες συκοφαντικά κείμενα εναντίον του Βενιζέλου, εντείνοντας το κλίμα πολιτικού διχασμού.

Η ρήξη κορυφώθηκε στις 18 Μαρτίου 1901, όταν ο Γεώργιος απέλυσε τον Βενιζέλο από το υπουργικό του αξίωμα. Ο τελευταίος πέρασε πλέον στην ανοιχτή δημόσια αντιπαράθεση και υπερασπίστηκε τις θέσεις του μέσα από τα πέντε άρθρα με τον χαρακτηριστικό τίτλο «Γεννηθήτω φως», που δημοσίευσε στον Κήρυκα των Χανίων. Από την άλλη πλευρά, ο Πρίγκιπας σκλήρυνε τη στάση του, περιορίζοντας την ελευθεροτυπία και προχωρώντας σε διώξεις και φυλακίσεις στελεχών της κρητικής αντιπολίτευσης. Ως αποτέλεσμα, μια αρχική διαφορά πολιτικής τακτικής εξελίχθηκε σταδιακά σε βαθιά πολιτική και προσωπική ρήξη, η οποία δημιούργησε το υπόβαθρο για τη μετέπειτα συγκρότηση ισχυρής αντιπολίτευσης απέναντι στην Αρμοστεία.⁵

⁵ Σχολικό βιβλίο, σσ. 208-210· Κείμενα Α, Β και Γ.